

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.25.4-79.01>
CZU: 061.1:001.89(478)

JURNAL ACADEMIC V (Manifestări științifice, culturale și activități statutare ale Academiei de Științe a Moldovei, 1 octombrie – 31 decembrie 2025)

Dr. hab. **Liliana CONDRATICOVA**, secretar științific general al AȘM
E-mail: condraticova.asm@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8735-3364>

ACADEMIC JOURNAL V (Scientific, cultural events and statutory activities of the Academy of Sciences of Moldova, October 1 – December 31, 2025).

Rezumat. „Academic Journal V” reflects the events and main activities of the Academy of Sciences of Moldova carried out in the period October-December 2025. This period was marked by several key events: the public hearing of the scientific results obtained within research projects, the visit of Nobel Prize laureates to the ASM and the lectures given specifically for young people to guide them in their scientific careers, the formation of the Network of Science Academies in the Romanian area, the organization of scientific conferences and events dedicated to International Music Day, and World Science Day for Peace and Development, and the final review of the 2025 Scientific Year and the Mihai Eminescu Year.

Keywords: Academy of Sciences of Moldova, events, statutory duties, public hearings, conferences, Eminescu year, scientific year summary, public lectures, European Research Area, Nobel Prize laureates.

Rezumat. „Jurnalul academic V” reflectă evenimentele și principalele activități ale Academiei de Științe a Moldovei desfășurate în perioada octombrie-decembrie 2025. Această perioadă a fost marcată de câteva evenimente-cheie: audierea publică a rezultatelor științifice obținute în cadrul proiectelor de cercetare, vizita laureaților Premiului Nobel la AȘM și prelegerile susținute în special pentru tineri în vederea ghidării lor în cariera științifică, constituirea Rețelei Academiiilor de Științe din spațiul românesc, organizarea conferințelor științifice și a manifestărilor dedicate Zilei Internaționale a Muzicii, Zilei Internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare, bilanțul Anului științific 2025 și al Anului Mihai Eminescu.

Cuvinte-cheie: Academia de Științe a Moldovei, evenimente, atribuții statutare, audieri publice, conferințe, Anul Eminescu, bilanțul anului științific, prelegeri publice, Spațiul European de Cercetare, laureați ai Premiului Nobel.

Argument. „Avem o nevoie imensă de frumos – acel frumos care ne ține lăuntric în viață”, afirma Înalt-preasfințitul Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Este un îndemn adresat și mediului academic, chemat să promoveze și să valorifice frumosul în întreaga sa complexitate – științifică, artistică, morală și spirituală. Luând în considerare atribuțiile statutare ale AȘM, apreciem faptul că ultimul trimestru al anului 2025 a fost bogat în evenimente. Audierea publică a rezultatelor obținute în cadrul proiectelor științifice, vizita laureaților Premiului Nobel la AȘM și prelegerile acestora destinate în special tinerilor cercetători, formarea Rețelei Academiiilor de Științe din Spațiul Românesc, organizarea concursului pentru premiile AȘM, marcarea Zilei Internaționale a Muzicii, Zilei Internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare, totalizarea anului științific 2025 și a Anului Mihai Eminescu, precum și alte evenimente științifice și culturale

organizate de AȘM sau cu concursul instituției – toate acestea întregesc tabloul unei activități academice de anvergură. Jurnalul academic este o recapitulare sintetică a acestor activități, contribuind la restabilirea filă cu filă a istoriei Academiei de Științe a Moldovei.

Audierea publică a rezultatelor obținute în anul 2025 în cadrul proiectelor științifice

Una dintre atribuțiile statutare fundamentale ale Academiei de Științe a Moldovei (AȘM) este audierea publică a rezultatelor științifice obținute în cadrul proiectelor de cercetare și inovare pe probleme de interes național [1, pp. 9-24]. Conform art. 67 alin. (4) pct. d) din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004 (republicat), prevederilor subpunctului 20 al punctului 7 și subpunctului 4 al punctului 16 ale Statutului Academiei de Științe a Moldovei, aprobat prin Hotărârea Adunării Generale

a AȘM nr. I/2 din 24 ianuarie 2019 (cu modificările ulterioare), pct. 38 al Metodologiei de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 864/2023, Secțiile de științe ale AȘM au organizat audierea publică a rezultatelor din cadrul proiectelor de cercetare și inovare în domeniul de competență, inclusiv ale celor finanțate din bugetul de stat. Cinci proiecte de transfer tehnologic și trei proiecte de Vouchere Inovaționale au fost examinate în comisia mixtă a AȘM și ANCD, componența căreia a fost aprobată prin Hotărârea Prezidiului AȘM [2]. Audierea publică a rapoartelor științifice a avut loc în cadrul Secțiilor de științe ale AȘM în perioada 18-24 decembrie 2025, cu aprobarea avizelor consultative în cadrul birourilor Secțiilor de științe, majoritatea rapoartelor fiind apreciate cu calificativul „foarte bine”.

Pe pagina web a AȘM sunt publicate rezumatele rapoartelor științifice și avizele consultative ale secțiilor de științe. Transmisiunile ședințelor au fost asigurate online de Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale. În total, secțiile de științe ale AȘM au examinat 218 rapoarte științifice anuale ale proiectelor finanțate din bugetul de stat, dintre care 88 de proiecte la categoria *Stimularea excelenței în cercetare* (2025–2026); 39 – *Tineri cercetători* (2025–2026); 62 – *Proiecte moldo-române* (2025–2027); 10 proiecte *Colaborare cu diaspora* (2025–2026); 7 – *Proiecte moldo-germane* (2025–2026); 3 – *Proiecte moldo-turce* (2025–2026); 1 – *Water4All* (2024–2026); 5 – *Vouchere Inovaționale* (2025–2026); 3 – *Proiecte de Transfer Tehnologic* (2025–2027). Secția de științe ale vieții a examinat 87 de rapoarte (40 – științe medicale; 47 – științe agricole, biologie și mediu); Secția de științe sociale, economice, umanistice și arte a examinat 59 de rapoarte; Secția de științe exacte și ingineresti a examinat 64 de rapoarte.

Audieri publice, decembrie 2025.

Manifestări științifice, conferințe, mese rotunde naționale și internaționale

2 octombrie. AȘM, în parteneriat cu Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu”, Uniunea Muzicienilor din Moldova, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova, precum și Compania „Teleradio-Moldova”, a organizat cea de-a doua ediție a manifestării dedicate Zilei Internaționale a Muzicii [3, p. 2]. Evenimentul din acest an, cu genericul „Opera – actualitate și eternitate”, a fost consacrat creației compozitorului academician Gheorghe Mustea, directorul artistic și prim-dirijor al Orchestrei Simfonice Naționale a Companiei „Teleradio-Moldova”, profesor universitar, Artist al Poporului, laureat al Premiilor de Stat și Național al Republicii Moldova, cavaler al Ordinului Republicii. Au fost analizate două opere semnificative din repertoriul maestrului: *Alexandru Lăpușneanu și Ștefan cel Mare*. Președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, a elogiat spiritul creator și rigoarea academică din creația lui Gheorghe Mustea. M. c. Ion Hadârcă, vicepreședintele AȘM, a subliniat că opera *Alexandru Lăpușneanu* a reprezentat un moment de cotitură în creația și contextul muzical-cultural din spațiul basarabean, iar „de rând cu *Alexandru Lăpușneanu*, și opera *Ștefan cel Mare* aduce o nouă dimensiune a meditației asupra istoriei, culturii, literaturii și cuvântului. Maestrul Gheorghe Mustea a reușit să combine în opera *Alexandru Lăpușneanu* tradiția cu inovația, fiind și foarte modernă, a menționat dr. hab., prof. univ. Elena Mironenco (AMTAP). Dr., prof. univ. Victoria Tcacenco (AMTAP) a relevat în continuare complexitatea operei *Ștefan cel Mare*, la nivel de text literar, subiect și dramaturgie muzicală. Tatiana Glodina, doctoranda AMTAP, a accentuat rolul simbolic al scenelor corale în opera *Ștefan cel Mare*. Dr. Tatiana Costiuc (interpreta

Ziua Internațională a Muzicii consemnată la AȘM, 2 octombrie.

rolului Mariei Voichița) a povestit cu emoție despre experiența sa de colaborare cu maestrul Gheorghe Mustea. „Muzica este un fenomen omniprezent, iar la Academia de Științe, arta se întâlnește cu știința, cultura cu fizica – toate sunt una”, a menționat m. c. Ion Gagim, moderatorul evenimentului. În încheiere, maestrul Gheorghe Mustea a definit creațiile sale drept expresie a memoriei și identității, afirmând: „Muzica nu este doar artă, ci memorie, rugăciune și identitate. Ceea ce nu pot spune cuvintele, exprimă orchestra. Ceea ce istoria a scris cu sânge, muzica transformă în lumină.”

9-10 octombrie. La Chișinău a avut loc cea de-a XIX-a ediție a Conferinței Internaționale științifico-practice „Economic Growth in the Face of Global Challenges: Strategies for Sustainable Growth, Demographic Resilience, and Social Equity”, organizată de Institutul Național de Cercetări Economice al Academiei de Studii Economice a Moldovei, în parteneriat cu Institutul de Economie Mondială al Academiei Române și Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București [4]. Deschiderea oficială a reunit mesaje de salut din partea: acad. Alexandru Stratan, rectorul ASEM; Petru Rotaru, prim-viceguvernatorul Băncii Naționale a Moldovei; Mihaela Gorban, secretar general adjunct al Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării; Liudmila Stihi, secretar de stat al Ministerului Educației și Cercetării; dr. hab. Liliana Condraticova, secretar științific general al AȘM. Conferința a inclus cinci secțiuni tematice: economia verde și finanțele sustenabile; competitivitatea economică și digitalizarea; agricultura durabilă; bunăstare și incluziune socială; reziliența demografică și dezvoltarea durabilă a populației. Evenimentul a întrunit peste 120 de participanți din Republica Moldova, România, Ucraina, Polonia, Italia, Turcia, Letonia, Bulgaria și Ungaria.

Conferința Internațională „Economic Growth in the Face of Global Challenges: Strategies for Sustainable Growth, Demographic Resilience, and Social Equity”, 9 octombrie.

9 octombrie. Secția de științe exacte și ingineresti a AȘM a organizat prelegerea publică „Inelul cuantic: un obiect și un domeniu unic pentru paradigma mecanicii cuantice și fizica topologică”, susținută de prof. Vladimir Fomin, membru de onoare al AȘM, cercetător la Institutul pentru Tehnologii Emergente al Institutului Leibniz de Cercetări ale Materialelor Stării Condensate (IFW) Dresden, Germania, și la Facultatea de Fizică și Inginerie a Universității de Stat din Moldova. Evenimentul a fost dedicat Anului Internațional al Științei și Tehnologiilor Cuantice 2025, marcând 100 de ani de la fondarea mecanicii cuantice [5]. M. c. al AȘM Veaceslav Ursachi a subliniat importanța mecanicii cuantice în dezvoltarea tehnologiilor digitale, evidențiind progresele în criptografia cuantică, calculatoarele cuantice, senzorii cuantici. Prof. Vladimir Fomin a abordat tematica inelelor cuantice ca structuri nanometrice de avangardă, evidențiind formarea acestora prin epitaxie cu fascicul molecular și epitaxie cu picături ale semiconductorilor; a detaliat proprietățile electronice, optice și magnetice ale acestor structuri, determinate de topologia lor unică, și a prezentat modele teoretice complexe care explică caracteristicile specifice ale inelelor cuantice. Rezultatele discutate au subliniat potențialul acestor structuri în dezvoltarea de dispozitive electronice, spintronice, magnetice și optoelectronice de înaltă performanță și cost redus. În cadrul evenimentului a fost lansată cea de-a III-a ediție a lucrării *Fizica inelelor cuantice*, editată de prof. Vladimir Fomin și publicat de editura Springer Nature, Elveția [6].

28 octombrie. Secția de științe sociale, economice, umanistice și arte a AȘM, în parteneriat cu Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, a organizat masa rotundă dedicată analizei și retrospectivei celei de-a XXXIV-a ediții a Festivalului Internațional „Zilele Muzicii Noi” [7]. În deschiderea evenimentu-

Prof. Vladimir Fomin a susținut prelegerea publică „Inelul cuantic: un obiect și un domeniu unic pentru paradigma mecanicii cuantice și fizica topologică”, 9 octombrie.

lui, acad. Ion Tighineanu, președintele AȘM, a salutat inițiativa de a aduce împreună, într-un cadru academic, personalități marcante ale scenei muzicale. Cu această ocazie, au fost oferite diplome de merit pentru contribuții semnificative la organizarea festivalului și pentru performanțe artistice remarcabile prof. dr. Ghenadie Ciobanu, membru al Academiei Europene de Științe și Arte, Maestru în Arte, fondator al Festivalului Internațional „Zilele Muzicii Noi” și președinte de onoare al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova. În intervenția sa, maestrul Ghenadie Ciobanu a accentuat importanța consolidării statutului festivalului ca platformă esențială pentru promovarea artei contemporane în Republica Moldova și pe plan internațional. Prof. dr. Victoria Melnic, rectorul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, președinte al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova, membru al Secției de științe sociale, economice, umanistice și arte a AȘM, a făcut o retrospectivă a ediției din 2025. M. c. al AȘM Aurelian Dănilă, Maestru în Artă, moderatorul mesei rotunde, a menționat că Festivalul Internațional „Zilele Muzicii Noi” joacă un rol important în formarea gustului muzical și susținerea creației muzicale contemporane. Acad. Gheorghe Mustea a apreciat evenimentul drept „o adevărată academie”, subliniind contribuția sa formativă asupra muzicienilor din Republica Moldova. O privire de ansamblu asupra evoluției festivalului a fost oferită de dr. Valeria Barbas, cercetător științific superior la Institutul Patrimoniului Cultural, autorul monografiei *Dialogul intercultural în muzica nouă din Republica Moldova. Iradierii ale Festivalului Internațional Zilele Muzicii Noi (1991–2016)* (Chișinău: ARC, 2018).

29 octombrie. AȘM, în parteneriat cu Academia Română, a organizat Conferința științifică „Regina Maria a României – 150 de ani de la naștere. Un des-

tin întruchipat în devotament, responsabilitate și atitudine”, 29 octombrie. Un destin întruchipat în devotament, responsabilitate și atitudine”, 29 octombrie.

tin întruchipat în devotament, responsabilitate și atitudine”, eveniment ce face parte din planul de acțiuni comune al celor două academii pentru anul 2025 [8]. În mesajul de deschidere, președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, a evidențiat legăturile istorice profunde dintre România și Republica Moldova, subliniind contribuția Reginei Maria la unitatea culturală și spirituală a spațiului românesc: „Comemorăm 150 de ani de la nașterea Reginei Maria, o aniversare care nu marchează doar trecerea timpului, ci și reafirmă importanța unei moșteniri morale, culturale și politice ce continuă să inspire generații întregi”. Vicepreședintele Academiei Române, acad. Mircea Dumitru, a subliniat importanța organizării, atât în România, cât și în Republica Moldova, a unor evenimente care readuc în atenția publicului personalitatea Reginei Maria, ca exemplu de devotament față de popor în perioade de criză. În cadrul conferinței au susținut prelegeri prof. Georgeta Filitti, membru de onoare al Academiei Române, care a analizat aspecte biografice și diplomatice din viața Reginei Maria, și m. c. al AȘM Gheorghe Cojocaru, membru de onoare al Academiei Române, care a evidențiat impactul activității Reginei Maria asupra istoriei moderne a României.

30 octombrie – 1 noiembrie. AȘM a participat la cea de-a XXVII-a ediție a Simpozionului Internațional „Monumentul – Tradiție și Viitor”, organizat la Iași cu prilejul marcării a două importante aniversări: Centenarul Palatului Culturii și 150 de ani de la nașterea Reginei Maria, personalitate emblematică a istoriei și culturii românești. Manifestarea științifică a reunit specialiști din țară și de peste hotare – cercetători, restauratori, arhitecți, istorici și oameni de cultură – preocupați de cercetarea, restaurarea și conservarea patrimoniului imobil [9]. Ediția din acest an a fost organizată în parteneriat de Ministerul Culturii, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Primăria Municipiului Iași, Muzeul Municipal „Regina Maria” din Iași, Institutul Național al Patrimoniului, Academia Română – Filiala Iași, Academia de Științe a Moldovei, Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași și Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, cu sprijinul Direcției Județene pentru cultură Iași, Consulatului General al României în Cernăuți, Asociației „Dar Development” București și al Asociației „Mihai Eminescu” Viena. Deschiderea oficială a avut loc în Sala „Henri Coandă” a Palatului Culturii din Iași, în prezența Înaltpreasfințitului Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Mesaje de salut au rostit dr. Aurica Ichim, managerul Muzeului Municipal „Regina Maria” din Iași, primarul de Iași Mihai Chirica, precum și reprezentanți ai partenerilor organizatori ai Simpozionului. În cadrul ședinței plene a fost lansat

volumul *Monumentul XXVI*, care include materialele Simpozionului „Monumentul – Tradiție și Viitor” din 2024, și a fost vernisată expoziția „Palatul din inima Iașilor”, prezentată de Andrei Apreotesei și dr. Senica Țurcanu. În Aula „Carmen Sylva” a Universității „Gh. Asachi” din Iași, prof. univ., dr. ing. Eugen Seghedin, prorector al Universității Tehnice „Gh. Asachi” din Iași, a susținut conferința „Arc peste timp. Personalitatea lui Gheorghe Asachi”, iar în Palatul Braunstein, dr. Narcis Dorin Ion a susținut prelegerea „Regina Maria a României. Din viață în eternitate”. Lucrările simpozionului s-au desfășurat pe mai multe secțiuni tematice: „Tehnici și tehnologii de restaurare a monumentelor istorice”, „Palatul – monument simbol al Iașului. O sută de ani de istorie”, „Viața Monumentelor: ctitorii, moșteniri, înstrăinări, degradări, restaurări”, precum și „Urme ale regalității. Regina Maria și patrimoniul imobil la un veac și jumătate de la nașterea suveranei”. În numele Prezidiului AȘM, dr. hab. Lilianna Condraticova a înmănat Diploma Meritul Academic dr. Aurica Ichim, în semn de recunoștință pentru activitatea desfășurată în domeniul patrimonializării. Totodată, la 150 de ani de la nașterea Reginei Maria a României, Muzeul Municipal din Iași care îi poartă numele și Primăria Municipiului Iași au conferit Academiei de Științe a Moldovei „Diploma de Excelență” și trofeul corespunzător.

6 noiembrie. A avut loc Conferința „Rolul științei în lumea modernă – inteligența artificială. Provocarea secolului al XXI-lea”, organizată de Academia Română și Academia de Științe a Moldovei, în parteneriat cu Academia de Științe Medicale din România, Academia de Științe Juridice din România, Academia de Științe Tehnice din România și Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”. Evenimentul a marcat constituirea Rețelei Academice din Spațiul Românesc (RASR), inițiativă menită să consolideze colaborarea multidisciplinară între instituțiile academice din România și Republica Moldova [10]. Lucrările conferinței au fost deschise de președintele Academiei Române, acad. Ioan-Aurel Pop, care și-a exprimat bucuria de a vedea cele două academii funcționând „ca o singură entitate”. Vorbind despre inteligența artificială, academicianul a avertizat asupra riscurilor pe care aceasta le implică: „Oamenii de știință au avertizat mereu asupra riscurilor. Între timp, inteligența artificială devine copleșitoare pe măsură ce trec anii. Ne dăm seama că nu mai putem trăi fără ea, dar și că poate deveni o primejdie. Anumite organizații internaționale, mari personalități și laureați Nobel au atras atenția asupra utilizării agresive a AI, care ar putea duce de la clonări și imitații umane la crearea de sentimente artificiale. Toate acestea ne pun pe gânduri și explică de

ce unele guverne sunt îndemnate să oprească cercetări care ar putea duce la dominarea omului de către inteligența artificială”. Acad. Ion Tighineanu a subliniat importanța RASR ca platformă pentru inovație și schimburi eficiente de idei și resurse, precizând că rețeaua va facilita un cadru structurat pentru colaborare în cercetare, va promova dezvoltarea proiectelor comune, va încuraja cercetarea interdisciplinară și va consolida vocea științei românești în plan internațional. De asemenea, referindu-se la inteligența artificială, acad. Ion Tighineanu a salutat inițiativa Academiei Române de a crea un Consiliu consultativ cu experți din diverse domenii, pentru recomandări etice, de reglementare și practice privind implementarea inteligenței artificiale. Mesaje video au fost adresate de profesorul Peter Gluckman, președintele Consiliului Științific Internațional, și profesorul James Rothman, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină, de la Universitatea Yale. Cuvinte de salut au adresat președinții Academiei de ramură din România: prof. Mircea Beuran (Academia de Științe Medicale), prof. Bogdan Liviu Ciucă (Academia de Științe Juridice), prof. Valeriu V. Jinescu (Academia de Științe Tehnice) și prof. Ioan Jelev (Academia de Științe Agricole și Silvicultură). În cadrul sesiunii științifice, au susținut comunicări acad. Ioan Dumitrache (secretar general al Academiei Române); prof. Mircea Beuran, prof. Gheorghe Ioan Mihalaș și prof. Dorel Săndesc (Academia de Științe Medicale din România); prof. Ovidiu Predescu (Academia de Științe Juridice din România); prof. Nicolae Țăpuș (Academia de Științe Tehnice din România); prof. Ioan Jelev și dr. Matilda Ciucă (Academia de Științe Agricole și Silvicultură din România); prof. Constantin Rusnac, Doctor Honoris Causa al AȘM. Conferința s-a încheiat prin interpretarea *Imnului Dezvoltării Durabile „Planeta Albastră”* (autor – prof. Constantin Rusnac), lansat la Geneva pe 15 decembrie 2023, în cadrul Ceremoniei de încheiere a Anului Internațional al Științelor Fundamentale pentru Dezvoltare Durabilă.

10 noiembrie. Cu prilejul Zilei Internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare, Academia de Științe a Moldovei a organizat ședință festivă tradițională și Gala Laureaților Premiilor AȘM, marcând și promovând realizările remarcabile ale cercetătorilor din diverse domenii [11]. În discursul festiv, președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, a subliniat rolul fundamental al științei în realizarea Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă, accentuând faptul că știința contribuie direct la viitorul Republicii Moldova, fiind parte integrantă a Planului Național „Construim Moldova Europeană” și a planului de activitate al Guvernului. Au fost înmănate premiile AȘM, pentru rezultate științifice valoroase, obținute în anii 2023–

2024, în domeniile științelor vieții, științelor exacte și ingineresti, precum și Premiul pentru tineri cercetători „Valeriu Canțer”. De asemenea, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” a fost omagiată cu Diploma de Recunoștință a AȘM, înmănată prim-prorectorului, dr. hab., prof. univ. Olga Cernetchi, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la fondarea instituției. În cadrul ceremoniei au fost conferite distincții academice prestigioase: Medalia „Meritul Științific”, clasa I – acad. Leonid Culiuc (IFA, USM); Medalia „Dimitrie Cantemir” – dr. hab. Vitalie Ojovan (USMF), dr. hab. prof. univ. Vladimir Valica (USMF), dr. hab., prof. univ. Victor Cojocaru (USMF); Medalia „Nicolae Milescu Spătarul” – dr. hab., prof. univ. Nicolae Bodrug (USMF), dr. hab., prof. univ. Oleg Pascal (USMF), dr. Andrei Galescu (USMF), dr. hab., prof. univ. Adrian Belii (USMF), dr. hab. Eugen Melnic (USMF), dr. hab., prof. univ. Adrian Hotineanu (USMF), dr. Oleg Solomon (USMF), dr. hab. Olga Tagadiuc (USMF), dr. Ana Boldureanu și dr. Octavian Munteanu (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), dr. hab. Ion Chirtoacă (Institutul de Istorie, USM), dr. Maria Cosniceanu (USM), m. c. al AȘM Laurenția Ungureanu; Diploma de Excelență a AȘM – acad. Nicolae Andronati, dr. Sanda Buruiană (USMF); Diploma „Promotor al valorilor europene autentice” – dr. hab. Mihail Todiraș (USMF); Diploma Meritul Academic – prof. univ. Nicolae Ghidirim (USMF), dr. hab., prof. univ. Ion Bahnarel (USMF), dr. Natalia Zubcov (Institutul de Zoologie al USM), dr. hab., prof. univ. Nicolae Eremia (UTM), dr. Ludmila Cotelea (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor al USM), dr. Alla Ceastina (Institutul Patrimoniului Cultural), dr. Lucia Bilețchi (Institutul de Zoologie al USM), dr. hab., prof. univ. Jana Chihai (USMF), dr. hab., prof. univ. Nicolae Caproș (USMF); Diplomă de Onoare – dr. hab., prof. univ. Alexandru Corlăteanu

Participanții la Festivalul cercetării și la ședința festivă consacrată Zilei Internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare, 10 noiembrie.

(USMF), dr. Alexandru Cosmescu (Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM); Diploma de Recunoștință – dr. Diana Calaraș (USMF), dr. Iraidă Ciobanu, dr. hab., prof. univ. Dumitru Cozma (UPS „Ion Creangă”), dr. Lilia Poleacova, dr. Iulia Cazacov, dr. Serghei Balacci (Institutul de Fiziologie și Sanocreatologie al USM), dr. Aurelia Stângaci (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor al USM), dr. Larisa Rezneac și dr. hab., prof. univ. Elena Raevschi (USMF), (UPS „Ion Creangă”).

28 noiembrie. Secția de științe ale vieții, domeniul științe medicale a AȘM, a organizat Conferința științifico-practică cu participare internațională „Probleme actuale de diagnostic și tratament în pediatrie”, eveniment dedicat comemorării prof. Natalia Gheorghiu, personalitate emblematică a școlii medicale din Republica Moldova [12]. Evenimentul a subliniat caracterul interdisciplinar al medicinei pediatrice și a adus în prim-plan contribuțiile de excepție ale prof. Gheorghiu în dezvoltarea chirurgiei pediatrice și în formarea cadrelor medicale. Au adresat mesaje de apreciere și omagiu: acad. Ion Tighineanu, președintele AȘM; m. c. al AȘM Emil Ceban, ministrul Sănătății; dr. hab. Olga Cernetchi, rector interimar al USMF „Nicolae Testemițanu”; dr. hab. Jana Chihai, prorector pentru cercetare și inovare al USMF „Nicolae Testemițanu”, prof. Grigore Tinică, membru de onoare al AȘM, manager al Institutului de Boli Cardiovasculare „Prof. George Georgescu” și profesor universitar la Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași, România. Lucrările conferinței au fost moderate de acad. Eva Gudumac, vicepreședinte al AȘM, și au fost grupate în trei sesiuni tematice: „Chirurgia pediatrică: cercetare și practică medicală”; „Urgențe pediatrice și chirurgicale: abordări contemporane de management” și „Interdisciplinaritate în medicina copilului”.

Conferința „Probleme actuale de diagnostic și tratament în pediatrie”, dedicată comemorării prof. Natalia Gheorghiu, 28 noiembrie.

Sprijin pentru excelența științifică, patrimoniul și colaborare academică

Prezidiul Academiei de Științe a Moldovei a luat cunoștință cu îngrijorare de demersul Academiei Române din 11 noiembrie 2025, „În apărarea Institutului Național al Patrimoniului”, și își exprimă sprijinul deplin față de acest demers de mare rezonanță civică și de interes național major [13]. Academia de Științe a Moldovei, în calitate de semnatară și beneficiară a Acordului de colaborare și parteneriat strategic cu Academia Română, susține integral apelul președintelui Academiei Române, acad. Ioan-Aurel POP, în care se subliniază că „Institutul Național al Patrimoniului reunește un valoros colectiv de experți și specialiști, singurii competenți să acționeze responsabil, să colaboreze cu omologii lor din străinătate și să oprească distrugerea monumentelor”. În acest context, AȘM consideră că Institutul Național al Patrimoniului și colectivul său de cercetători trebuie protejați și susținuți în continuare, nu supuși experimentelor reformatoare hazardate. AȘM crede că ar fi o mare eroare să se dea curs desființării acestui important centru științific – Institutul Național al Patrimoniului din România.

Academia de Științe a Moldovei s-a alăturat campaniei naționale „16 Zile de Activism împotriva Violenței de Gen”, desfășurată în perioada 25 noiembrie – 10 decembrie 2025, dată la care se marchează Ziua Internațională a Drepturilor Omului. Inițiativa are scopul de a consolida eforturile comune pentru prevenirea și combaterea violenței în toate formele ei.

12 decembrie. Academia Română a transmis un punct de vedere semnat de președintele instituției, acad. Ioan-Aurel Pop, referitor la deconstruirea post-1989 a modului de predare a limbii și literaturii române testate de secole. Punctul de vedere al președintelui Academiei Române, acad. Ioan-Aurel Pop, membru de onoare al AȘM, vine în contextul dezbaterii privind proiectul noii programe de limba și literatura română pentru clasa a IX-a, în cadrul căreia Ministerul Educației susține revenirea la organizarea cronologică a conținuturilor, respectiv predarea literaturii române vechi în primul an de liceu [14].

30 decembrie. Acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, și acad. Ion Tighineanu, președintele Academiei de Științe a Moldovei, au semnat declarația „Academia – forța spirituală a unității și identității românilor” privind rolul și importanța academiilor, subliniind că „Academia Română și Academia de Științe a Moldovei joacă rolul de arhitecți ai unității durabile, pregătind temelia pe care, la momentul istoric potrivit, se va putea realiza și întregirea politică a tuturor românilor. Astfel, prin responsabilitate, continuitate și fidelitate față de adevăr, cele două aca-

demii – Academia Română și Academia de Științe a Moldovei – reflectă vechea unitate a poporului român și o construiesc zi de zi pe cea nouă, spre victoria adevărului, spre gloria și prosperitatea spirituală a românilor de pretutindeni” [15]. Declarația a găsit un larg răsunset în presa din spațiul românesc.

Laureați ai Premiilor AȘM, ediția anului 2025

În vederea stimulării creației științifice și culturale, AȘM organizează anual concursul Premiilor AȘM, ediția anului 2025 fiind concentrată pe rezultatele obținute în domeniul științelor vieții, științelor exacte și ingineresti. În conformitate cu Hotărârea Prezidiului nr. 83 din 15 iulie 2025, AȘM a anunțat concursul în vederea decernării Premiilor AȘM pentru realizări științifice valoroase obținute în anii 2023–2024. La 24 septembrie, Comisia pentru decernarea premiilor Academiei de Științe a Moldovei pentru rezultate științifice valoroase obținute în anii 2023–2024 a validat 16 dosare depuse la concurs, care au fost transmise spre evaluare către experții în domeniu. La 23 octombrie au fost publicate rezultatele expertizei confidențiale, precum și lista publicațiilor candidaților la Premiile AȘM. Pe baza rezultatelor votului secret al membrilor Comisiei de decernare a Premiilor AȘM (institute prin Hotărârea Prezidiului AȘM nr. 83 din 15 iulie 2025), prin Hotărârea nr. 195 a Prezidiului AȘM din 6 noiembrie 2025, a fost aprobată lista laureaților Premiilor Academiei de Științe a Moldovei (ediția anului 2025), acordate pentru rezultate științifice valoroase, obținute în anii 2023–2024 în domeniul științelor vieții, științelor exacte și ingineresti, precum și a Premiului pentru tineri cercetători „Valeriu Canțer”:

Premiul „Vladimir Andrunachievici” în domeniul matematică și informatică a fost conferit m. c. al AȘM, dr. hab. Dmitrii Lozovanu (Institutul de Matematică și Informatică „Vladimir Andrunachievici”, USM), pentru ciclul de lucrări „Metode de optimizare și control al sistemelor dinamice deterministe și stocastice”;

Premiul „Vsevolod și Sveatoslav Moscalenco” în domeniul fizică a fost conferit dr. hab. Mihai Macovei (Institutul de Fizică Aplicată, USM), pentru ciclul de lucrări „Efecte cuantice în sisteme colective dense”;

Premiul „Nicolae Gărbălu” în domeniul chimie a fost conferit acad. Tudor Lupașcu, dr. Raisa Nastas, dr. Oleg Petuhov, dr. Nina Țimbaliuc și dr. Irina Ceban (Institutul de Chimie, USM), pentru ciclul de lucrări „Materiale adsorbante inovatoare din biomasă agricolă: cercetări fundamentale și aplicative pentru mediu și medicină”;

Premiul „Boris Lazarenko” în domeniul inginerie a fost conferit dr. Mihai Țișu (Institutul de Ener-

getică, UTM), pentru ciclul de lucrări „Decarbonizarea sectorului energetic”;

Premiul „Alexandru Ciubotaru” în domeniul biologie și ecologie a fost conferit dr. hab. Galina Bușmachi și dr. hab. Svetlana Bacal (Institutul de Zoologie, USM), pentru ciclul de lucrări „Coleopterele suproxilice și rolul lor în diseminarea microorganismelor patogene, diversitatea insectelor și evidențierea speciilor noi pentru fauna Republicii Moldova”;

Premiul „Andrei Ursu” în domeniul agricultură a fost conferit m. c. al AȘM, dr. hab. Rodica Sturza (UTM), pentru ciclul de lucrări „Ameliorarea calității alimentelor prin biotehnologii și inginerie alimentară”;

Premiul „Natalia Gheorghiu” în domeniul medicină a fost conferit dr. hab. Gheorghe Gîncu (USMF „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova), pentru ciclul de lucrări „Tactica medico-chirurgicală în malformațiile congenitale și afecțiunile chirurgicale ale sistemului hepato-biliar la copii”;

Premiul „Gheorghe Paladi” în domeniul medicină a fost conferit dr. hab. Olga Cernetchi (USMF „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova), pentru ciclul de lucrări „Sănătatea reproductivă”;

Premiul pentru tineri cercetători „Valeriu Canțer” (în domeniul științelor exacte și ingineresti) a fost conferit dr. Tudor Bumbu (Institutul de Matematică și Informatică „Vladimir Andrunachievici”, USM), pentru ciclul de lucrări „Digitizarea textelor istorice românești: instrumente, resurse și platforme”.

La 10 noiembrie a avut loc ședința festivă dedicată Zilei Internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare și Galei laureaților Premiilor AȘM, în cadrul căreia au fost înmânate aceste premii.

Aprecieri, distincții și recunoaștere a activității

Realizările științifice valoroase și activitatea membrilor AȘM au fost apreciate și recunoscute prin conferirea de premii și distincții de stat.

10 octombrie. Guvernul Republicii Moldova a anunțat laureații Premiului Național 2025, distincție acordată pentru contribuții remarcabile în domenii precum știința, arta, literatura, cultura și sportul, ceremonia oficială de decernare și înmânare desfășurându-se la 10 octombrie. Printre cei onorați se numără și Dumitru Erhan, m. c. al AȘM, dr. hab. în științe biologice, profesor cercetător, și Ștefan Rusu, dr. hab. în științe biologice, conferențiar cercetător, ambii cercetători științifici principali la Institutul de Zoologie al USM. Premiul Național în domeniul științei a fost conferit celor doi cercetători pentru ciclul de lucrări „Parazitose asociate la animalele domestice și sălbatice – profilaxia și tratamentul”.

14 noiembrie. În Sala Tronului din Palatul Regal București – Muzeul Național de Artă al României, a avut loc Gala Academiei de Științe Juridice din România (AȘJR). În cadrul acestui eveniment, în semn de înaltă apreciere pentru realizările remarcabile în domeniul nanotehnologiilor și științei materialelor, precum și pentru contribuțiile valoroase la consolidarea mediului academic din spațiul românesc de cercetare, președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, a fost ales membru de onoare al Academiei de Științe Juridice din România. M. c. al AȘM Valeriu Cușnir, membru al Secției de științe sociale, economice, umanistice și arte a AȘM, a fost onorat cu titlul de membru corespondent al AȘJR, fiind recunoscut pentru activitatea științifică prodigioasă și aportul său valoros la dezvoltarea domeniului dreptului [16]. Ceremonia a fost deschisă de președintele AȘJR, prof. univ. dr. Bogdan Ciucă, după care a urmat discursul de recepție „Rolul cercetărilor în lumea modernă” al acad. Ion Tighineanu, moment însoțit de răspunsul prof. univ. dr. Ion Chelaru, președintele de onoare al AȘJR și președintele Uniunii Juriștilor din România. Cu ocazia alegerii în calitate de membru corespondent al AȘJR, m. c. Valeriu Cușnir a susținut discursul „De la o ști-

Gala laureaților Premiilor AȘM,
10 noiembrie.

Gala Academiei de Științe Juridice din România,
14 noiembrie.

ință a dreptului și două legislații, la un drept și o legislație unitară” [17], discursul oficial de răspuns fiind rostit de prof. univ. dr. Gheorghe Buta, vicepreședintele AȘJR. Evenimentul a inclus și decernarea premiilor AȘJR pentru anul 2025, precum și lansarea celui de-al doilea volum al lucrării *Reflecții*, sub egida Academiei de Științe Juridice din România. Ceremonia de decernare a premiilor AȘJR pentru anul 2025 a fost moderată de prof. univ. dr. Ovidiu Predescu, secretar general al Academiei. La Gala AȘJR au participat mai mulți reprezentanți ai Rețelei Academiilor Românești: acad. Nicolae Zamfir, vicepreședintele Academiei Române, membru de onoare al AȘM; prof. Mircea Beuran, președintele Academiei de Științe Medicale din România, membru de onoare al AȘM; prof. Ioan Jeleu, președintele Academiei de Științe Agricole și Silvicultură din România, membru de onoare al AȘM; m. c. al AȘM Aurelian Dănilă, adjunct al conducătorului Secției de științe sociale, economice, umanistice și arte a AȘM, și reprezentanți ai unor instituții de cercetare și de stat din România. Gala Academiei de Științe Juridice din România, ediția anului 2025, a avut ecouri puternice în spațiul științific românesc. În nr. 43(3967) din 21 noiembrie al săptămânalului de informare a pedagogilor *Făclia*, a fost publicat un material amplu elaborat de echipa redacțională, intitulat „Cei care ne deschid mereu o ușă-n viitor”. Discursul de recepție al acad. Ion Tighineanu la primirea în calitate de membru de onoare al Academiei de Științe Juridice din România, sub genericul „Rolul cercetărilor în lumea modernă”, a fost publicat în nr. 47(4184) al săptămânalului „Literatura și Artă” din 20 noiembrie.

13 noiembrie. De Ziua Mondială a Calității (*World Quality Day*), sărbătorită tradițional în cea de-a doua săptămână a lunii noiembrie, Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC) a organizat festivitatea de apreciere a excelenței și calității în cercetare [18]. Recunoașterea contribuțiilor profesioniștilor în domeniul calității s-a realizat prin conferirea de medalii „Promotor al culturii calității în educație și cercetare” a ANACEC, acordate inclusiv redactorilor-șefi ai revistelor științifice prestigioase din Republica Moldova – acad. Svetlana Cojocaru, vicepreședinte al AȘM, conducătorul Secției de științe exacte și ingineresti a AȘM, redactor-șef al revistei *Computer Science Journal of Moldova* (publicație științifică de tipul A+); m. c. al AȘM Dmitrii Lozovanu, membru al Secției de științe exacte și ingineresti a AȘM, redactor șef al revistei *Buletinul Academiei de Științe a Republicii Moldova. Matematica* (publicație științifică de tipul A); dr. Mihai Tîrșu, membru al Secției de științe exacte și ingineresti a AȘM, directorul Institutului de Energetică al UTM, redactor-șef al re-

vistei *Problemele energeticii regionale* (publicație științifică de tipul A), Viorica Bogatu-Cucereanu, redactor-șef al revistei „AKADEMOS”, revistă generalistă de interes național, de tip B, fondată de AȘM.

10 decembrie. Academia Română a decernat premiile pentru cele mai valoroase creații științifice și artistice realizate în anul 2023. Ceremonia a avut loc în Aula Academiei Române. Premiul „A.D. Xenopol” (Secția de științe istorice și arheologie a Academiei Române) a fost conferit pentru monografia *Un mileniu de civilizație. Epoca fierului în bazinul Nistrului de Mijloc*, elaborată de dr. în istorie Aurel Zanoci (membru al Secției de științe sociale, economice, umanistice și arte a AȘM) și dr. în istorie Mihail Băț (Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității de Stat din Moldova). Echipa de cercetători și critici de artă formată din dr. hab. Constantin I. Ciobanu, dr. Laura-Codrina Ioniță, dr. Rodica Ursachi (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), Mircea Ciobanu (Chișinău) și editor-autor Victoria Nagy-Vajda s-a învrednicit de Premiul „George Oprescu” în domeniul istoriei artei, acordat pentru catalogul *Valentina Rusu Ciobanu. [Re]Descoperire*, întocmit în cadrul proiectului cultural „Valentina Rusu Ciobanu. [Re]Descoperire”, realizat de Asociația pentru Cultură și Arte Arbor (România) împreună cu Arbor Institute for Culture (Republica Moldova).

Internaționalizare și integrare în Spațiul European de Cercetare. Vizita laureaților Premiului Nobel la AȘM

7-11 octombrie. În săptămâna decernării Premiilor Nobel, Republica Moldova a găzduit vizita a doi iluștri savanți. Chișinăul a ajuns pe harta mondială a științei, în dialog direct cu marile valori ale cunoașterii universale, fiind vizitat – la invitația AȘM – de două personalități marcante ale științei mondiale, eveniment de anvergură pe larg mediatizat și promovat de mediul academic prin interviuri [19], precum și în mass-media [20].

7 octombrie. A avut loc ședința extinsă a Prezidiului AȘM, cu participarea prof. Hiroshi Amano de la Universitatea Nagoya (Japonia), laureat al Premiului Nobel pentru Fizică (2014), și prof. James E. Rothman de la Universitatea Yale (SUA), laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (2013) [21]. Președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, a subliniat faptul că această întâlnire reprezintă continuarea unei colaborări internaționale de durată, concretizată prin organizarea unor școli de vară și conferințe internaționale în domeniile nanotehnologiilor și ingineriei biomedicale, evenimente la care au participat activ ambii laureați ai Premiului Nobel, menționând că această nouă etapă des-

chide perspective reale pentru crearea unei platforme de dialog științific trilateral între Republica Moldova, Japonia și Statele Unite ale Americii, consolidând legăturile stabilite în ultimii ani. În discursul său, prof. James E. Rothman a precizat: „Idea de știință nu este doar pentru oamenii de știință, ci pentru întreaga societate. Această idee are valoare de durată în lume și este importantă în orice țară, inclusiv în țara mea. Știința e creată pe parcursul mai multor secole. Trebuie să construim viitorul copiilor noștri – acea lume în care vrem să trăim. Dacă nu investim în știință, nu vom avea acea lume.” La rândul său, prof. Hiroshi Amano a evidențiat dimensiunea profund umanistă a cercetării: „Pentru mine, rolul cercetării este de a contribui la dezvoltarea umanității, iar acest pas va face parte dintr-o colaborare extinsă la nivel internațional.” În cadrul ședinței a fost semnată o adresare comună a membrilor Prezidiului AȘM și a laureaților Premiului Nobel [22, p. 2], un apel ferm adresat societății și autorităților publice, prin care se solicită recunoașterea științei și educației drept priorități strategice naționale; asigurarea unui sprijin consecvent și vizibil pentru cercetători și instituții științifice prin politici coerente și finanțare adecvată; stimularea tinerilor să urmeze calea cunoașterii și inovației; promovarea parteneriatelor între știință, economie și cultură. În declarație se subliniază: „Știința nu este doar pentru oamenii de știință, ci pentru întreaga societate și pentru generațiile viitoare. Doar prin investiții în cunoaștere putem construi un viitor sustenabil, sigur și prosper”.

10 octombrie. Prof. James E. Rothman și prof. Joy Hirsch de la Universitatea Yale din SUA au susținut în Sala Azurie a AȘM prelegeri în fața reprezentanților comunității științifice, a tinerilor cercetători, studenților și elevilor, veniți din diferite localități ale Republicii Moldova. Prof. James E. Rothman, expert în biochimie și biologie moleculară, cunoscut pentru contribuțiile sale în domeniul transportului vezicular

Ședința extinsă a Prezidiului AȘM, cu participarea laureaților Premiului Nobel: prof. James E. Rothman (SUA) și prof. Hiroshi Amano (Japonia), 7 octombrie.

în celule și al mecanismelor de secreție celulară, a relatat despre evoluția medicinei moderne și a explicat cum progresul științific din ultimele două secole a schimbat radical durata și calitatea vieții umane [23]. A urmat prelegerea publică „The New Neuroscience of Two: Understanding Human Social Interactions in the Natural Everyday World” (Noua neuroștiință a celor doi: Înțelegerea interacțiunilor sociale umane în lumea naturală de zi cu zi), susținută de prof. Joy Hirsch, expert de talie internațională în domeniul neuroștiinței, care a prezentat progrese majore în neuroștiință, subliniind modul în care creierul procesează interacțiunile vii față în față. Cercetătoarea a menționat că imagistica prin rezonanță magnetică funcțională a revoluționat înțelegerea creierului, deschizând posibilitatea de a observa ce zone se activează în timpul unor sarcini cognitive, senzoriale sau motorii. Totuși, aceasta are unele limite: subiecții sunt izolați în scanner, ceea ce face imposibilă studierea interacțiunilor sociale reale, esențiale pentru natura profund socială a omului. În cadrul evenimentului, prof. Joy Hirsch i-a fost conferită Medalia „Nicolae Milescu Spătarul”, pentru contribuțiile valoroase la dezvoltarea științei.

11 octombrie. Prof. James E. Rothman, prof. Joy Hirsch, acad. Ion Tighineanu și acad. Gheorghe Mustea au vizitat orașele Fălești și Telenești, făcând o oprire și la cimitirul evreiesc din Telenești, unde prof. Rothman a adus un omagiu strămoșilor săi [24]. Prof. Rothman a susținut o discuție cu elevii și profesorii de la Liceul „Lucian Blaga”, împărtășind din experiența sa de viață și carieră. „Cunoașterea și curajul de a visa pot schimba lumea. Educația este cel mai puternic instrument pe care îl deține un tânăr”, a afirmat profesorul. Aceste evenimente oferă un ocazie unică pentru tinerii din Republica Moldova de a interacționa față-în-față cu cercetători cu renume mondial și de a afla cum pasiunea și determinarea pot crea cariere de mare succes. Prin astfel de inițiative, AȘM își adu-

Adresarea comună a membrilor Prezidiului AȘM și a laureaților Premiului Nobel: prof. James E. Rothman (SUA) și prof. Hiroshi Amano (Japonia), 7 octombrie.

ce contribuția la promovarea excelenței științifice și la pregătirea noilor generații de cercetători.

26 noiembrie. Acad. Ion Tighineanu, președintele Academiei de Științe a Moldovei, a participat online la reuniunea trimestrială a Consiliului Științific Internațional (ISC – International Science Council) [25]. În cadrul reuniunii, președintele ISC, prof. Peter Gluckman și dr. Salvatore Arico, director executiv al ISC, au oferit informații actualizate despre evoluțiile recente și evenimentele care urmează să fie organizate în viitorul apropiat. S-a discutat despre rolul cercetătorilor și despre încrederea în știință și în instituțiile științifice, despre libertate și responsabilități în domeniul cercetării științifice, precum și despre importanța colaborării internaționale. Referitor la inteligența artificială (AI – Artificial Intelligence), s-a menționat că infrastructura AI trebuie să servească cu adevărat interesul public, dar pentru a atinge acest scop ea trebuie să fie guvernată transparent și democratic, nu doar să fie tratată ca o resursă gestionată de experți tehnici. Acad. Ion Tighineanu a informat membrii ISC despre unele aspecte discutate în cadrul Conferinței regionale „Rolul științei în lumea modernă – inteligența artificială. Provocarea secolului al XXI-lea”, organizată la 6 noiembrie de Academia Română și Academia de Științe a Moldovei, și a atras atenția asupra importanței unei investigații aprofundate a riscurilor care pot fi generate în viitor de implementarea AI, propunând ca subiectul AI să fie inclus în agenda forumului științific din Beijing, China, preconizat pentru 19-24 octombrie 2026.

Aniversări și festivități instituționale naționale și internaționale

3 octombrie. AȘM a participat la festivitatea solemnă dedicată celei de-a 85-a aniversări de la fondarea Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din

Acad. Gheorghe Mustea, acad. Ion Tighineanu, prof. James E. Rothman în vizită la Telenești, 11 octombrie.

Chișinău. Evenimentul cu genericul „UPSC 85: istorie și modernitate” s-a desfășurat în Clasa Viitorului de pe str. Ion Creangă, 1, discursul inaugural fiind susținut de rectorul universității, dr. Alexandra Barbăneagră [26]. Mesaje de felicitare au fost adresate de președintele Comisiei parlamentare pentru cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media, Liliana Nicolaescu-Onofrei, de Ministrul Educației și Cercetării, Dan Perciun, ș.a. În numele Consiliului Rectorilor a vorbit dr. hab., prof. univ., m. c. al AȘM Emil Ceban, rectorul USMF „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova. În cadrul festivității, vicepreședintele AȘM, m. c. Ion Hadârcă, Doctor Honoris Causa al UPSC, a venit cu un mesaj de felicitare în numele Prezidiului AȘM, conferind Universității „Ion Creangă”, în semn de înaltă apreciere a realizărilor în domeniul educației și cercetării, Diploma de Recunoștință a AȘM. Ședința festivă a continuat cu un eveniment dedicat angajaților universității, celebrând 85 de ani de excelență și valori împărtășite. Realizările științifico-didactice valoroase au fost apreciate prin conferirea de diplome din partea Guvernului și Ministerului Educației și Cercetării, precum și din partea AȘM, dr. hab. Liliana Condricova înmânând cercetătorilor și cadrelor didactice de la UPS „Ion Creangă” distincții academice. AȘM a stabilit și dezvoltă relații de colaborare cu UPS „Ion Creangă” prin organizarea în parteneriat a manifestărilor științifico-culturale și a expozițiilor de artă plastică.

10 octombrie. AȘM a participat la festivitatea prilejuită de împlinirea a 80 de ani de la fondarea Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, manifestare organizată în incinta Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Bălți [27]. Evenimentul a fost deschis de dr. Natalia Gașoi, rectorul Universității de Stat „Alec Russo”. În cadrul festivității au adresat mesaje de salut și distincții de apreciere a activității Liliana Grosu,

Diploma de Recunoștință a AȘM pentru UPS „Ion Creangă” la 85 de ani de activitate, 3 octombrie.

deputat în Parlamentul Republicii Moldova; dr. Adriana Cazacu, secretar de stat al Ministerului Educației și Cercetării; E.S. Cristian Leon Țurcanu, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al României în Republica Moldova; E.S. Hubert Knirsch, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Federale Germania în Republica Moldova; E.S. Yoichiro Yamada, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Japoniei în Republica Moldova; m. c. al AȘM Emil Ceban, rectorul USMF „Nicolae Testemițanu”, președintele Consiliului Rectorilor din Republica Moldova; dr. hab. Liliana Condraticova, secretar științific general al Academiei de Științe a Moldovei; dr. Daniela Elenciuc, președintele Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare; prof. univ., dr. hab. Liviu-George Maha, rectorul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași ș.a. Evenimentul a fost moderat de Anatol Moraru, directorul Colegiului Pedagogic „Ion Creangă” din cadrul USARB, și conf. univ., dr. Lidia Pădureac, prim-prorector pentru activitate didactică. În semn de înaltă apreciere pentru activitatea de cercetare, didactică și inovațională de excepție, contribuții substanțiale la modernizarea procesului educațional, promovarea valorilor democratice, precum și cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la fondarea universității, Preziul AȘM a conferit Universității Diploma Meritul Academic a AȘM. În semn de recunoștință pentru realizările științifice valoroase în activitatea de cercetare, au fost conferite mai multe distincții academice. Universitatea din Bălți este un partener fidel al AȘM, în calitate de Doctor Honoris Causa al USARB fiind aleși acad. Gheorghe Mustea, acad. Constantin Gaindric ș.a. Parteneriatul între AȘM și USARB vizează dezvoltarea științei, excelența în cercetare și educație, promovarea cercetării pe plan național și internațional.

80 de ani de la fondarea Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, 10 octombrie.

31 octombrie. Conducerea AȘM și membrii Secției de științe exacte și ingineresti a AȘM au participat la inaugurarea Muzeului academicianului Mitrofan Cioban [28]. Evenimentul s-a desfășurat la Facultatea de Fizică, Matematică și Tehnologii Informaționale a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Momentul solemn al deschiderii oficiale a Muzeului memoriei și recunoștinței a fost onorat de președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, și de rectorul UPSC, dr. Alexandra Barbăneagră. La eveniment au participat acad. Constantin Gaindric, membru al Secției de științe exacte și ingineresti; dr. Natalia Gașțoi, rectorul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți; dr. Inga Țițchiev, directorul Institutului de Matematică și Informatică „Vladimir Andrunachievici” al USM; m. c. al AȘM Tudor Cozari, membru al Secției de științe ale vieții a AȘM ș.a.

3-5 noiembrie. Președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, a efectuat o vizită de lucru la Budapesta, Ungaria. Vizita a marcat participarea la festivitățile dedicate aniversării a 200 de ani de la fondarea Academiei de Științe din Ungaria (MTA) [29]. În semn de recunoaștere a meritelor științifice excepționale ale președintelui Academiei de Științe a Ungariei, acad. Tamás Freund, în domeniul neuroștiințelor, precum și pentru contribuțiile sale la promovarea și consolidarea colaborării dintre cercetătorii din Ungaria și Republica Moldova, președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, i-a înmănat Medalia „Dimitrie Cantemir” a AȘM. Acad. Tamás Freund a susținut discursul inaugural la Conferința cu prilejul bicentenarului, intitulată „Past, Present and Future of Learned Societies: The changing role of Academies in the 21st century” (Trecutul, Prezentul și Viitorul Societăților Savante: Rolul în schimbare al Academiiilor în secolul XXI), desfășurată pe 4 noiembrie 2025. Programul festivităților, care a inclus o serie de conferințe și sesiuni de lucru, a abordat

Inaugurarea Muzeului academicianului Mitrofan Cioban la UPS „Ion Creangă”, 31 octombrie.

teme precum rolul academiilor în secolul XXI, integritatea în consilierea științifică și eforturile de construire a unui spațiu european de cercetare mai coeziv (prin dialogul la nivel înalt „From Barriers to Bridges: Towards a More Cohesive European Research Area”). Participarea AȘM subliniază angajamentul Republicii Moldova față de excelența științifică și integrarea activă în rețelele academice europene.

7 noiembrie. Acad. Nicolae Andronati, membru al Secției de științe exacte și ingineresti a AȘM, a împlinit venerabila vârstă de 90 de ani. Activitatea sa a fost dedicată dezvoltării ramurii electronicii și tehnicii de calcul pe principii științifice, fiind director al Uzinei „Sciotmaș” și prim-viceprim-ministru al Republicii Moldova. A fost inițiatorul și fondatorul Filialei Chișinău a Centrului de Cercetări Științifice în domeniul Tehnicii Electronice de Calcul, contribuind la modernizarea infrastructurii științifice naționale.

10 decembrie. Membrul corespondent al AȘM, Mariana Șlapac, a împlinit 70 de ani. Distinsa cercetătoare a adus contribuții esențiale la fundamentarea teoretică a castelologiei comparate și la valorificarea patrimoniului fortificat din spațiul românesc.

Noutăți editoriale și lansări de carte

23 noiembrie. Împlinirea a 240 de ani de la întemeierea și 200 de ani de la punerea pietrei de temelie a bisericii în cinstea Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, din satul Suruceni, a fost marcată prin lansarea cărții *Mănăstirea Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Suruceni. Istorie și actualitate*, semnată de acad. Andrei Eșanu și dr. Valentina Eșanu [30]. Evenimentul a fost deschis de egumena Epistemia (Goncearenco), stareța mănăstirii, care a subliniat că cei 240 de ani de existență ai mănăstirii Suruceni reprezintă o „istorie vie a credinței, purtată prin jertfa și statornicia generațiilor de monahi”. Egumena Epistemia a mulțumit autorilor, maicilor și preoților slujitori pentru susținerea și munca lor, pre-

cum și celor care au sprijinit editarea cărții, exprimând recunoștința față de doamna Ana Cegan, unul dintre ctitorii mănăstirii și cea care a moderat manifestarea. Dr. hab. Gheorghe Postică, membru de onoare al Academiei Române, cercetător științific la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, a prezentat devenirea și afirmarea lăcașului monahal, perioadele istorice zburcimate prin care a trecut monahismul în RSS Moldovenească. Dintr-o perspectivă de cititor, și-a axat discursul dr. Silvia Corlăteanu-Granciuc, secretar științific al Institutului de Istorie al USM. Ea a evidențiat importanța duhovnicească a Sfântului Ierarh Dionisie, starețul Mănăstirii Suruceni și Episcopul Cetății Albe-Ismail, ale cărui sfinte moaște sunt păstrate în așezământul monahal. Acad. Andrei Eșanu a subliniat că, fără surse autentice, istoria nu poate fi așezată pe un fundament solid, și că, până în prezent, „nu a existat o cercetare amplă și sistematică dedicată Mănăstirii „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din Suruceni, ceea ce a făcut ca munca lor să fie nu doar necesară, ci și deloc ușoară”. Monografia *Mănăstirea Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Suruceni. Istorie și actualitate* (Chișinău, 2025, 621 p.), semnată de acad. Andrei Eșanu și dr. Valentina Eșanu, a fost recenzată de dr. hab. Igor Cereteu, dr. hab. Gheorghe Postică, dr. Silvia Corlăteanu-Granciuc și dr. în teologie Nicolae Fuștei.

10 decembrie. Secția de științe sociale, economice, umanistice și arte a AȘM, în parteneriat cu Institutul Patrimoniului Cultural al Ministerului Culturii și Editura ARC, a organizat lansarea monografiei *Cetatea Chilia. Aspecte istorico-arhitecturale*, semnată de m. c. al AȘM, dr. hab. în studiul artelor Mariana Șlapac, cercetător științific principal la Institutul Patrimoniului Cultural [31]. Autoarea a realizat o prezentare exhaustivă a monografiei, care abordează rolul strategic și simbolic al Cetății Chilia în istoria Moldovei, supranumită de-a lungul secolelor „poarta creștinătății”, „cheia și poarta Moldovei”, „lăcătul

Lansarea monografiei *Mănăstirea Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Suruceni. Istorie și actualitate*, 23 noiembrie.

Lansarea monografiei *Cetatea Chilia. Aspecte istorico-arhitecturale*, 10 decembrie.

ținutului” sau „plămâni Moldovei”. Deși studiată de numeroși specialiști, cetatea rămâne o enigmă istorică și arhitecturală, iar volumul aduce o contribuție substanțială la cunoașterea fortificațiilor medievale moldovenești, în contextul interacțiunilor dintre Orient și Occident. Lucrarea reprezintă rezultatul unor ample eforturi de cercetare dedicate arhitecturii militare moldovenești în cadrul raporturilor dintre Orient și Occident. Pentru contribuțiile remarcabile în cercetare, valorificarea patrimoniului cultural, promovarea științei și culturii pe plan național și internațional, Prezidiul AȘM i-a conferit m. c. Mariana Șlapac Medalia „Nicolae Milescu Spătarul”. La evenimentul moderat de dr. hab. Liliana Condricova au participat vicepreședintele Comisiei Naționale de Heraldică pe lângă Președintele Republicii Moldova, dr. Silviu Tabac; secretarul de stat al Ministerului Culturii, dr. Vladimir Vornic, și șefa Direcției Patrimoniu a aceluiași minister, dr. Alina Ostapov, discipola dr. hab. Mariana Șlapac; secretarul de stat al Ministerului Afacerilor Interne, Victor Grosu; vicepreședintele AȘM, m. c. Ion Hadârcă; directorul Institutului Patrimoniului Cultural, dr. Ion Ursu; acad. Andrei Eșanu; directorul editorial al Editurii ARC, Iulian Ciocan ș.a. Pentru consolidarea cooperării interinstituționale dintre Ministerul Apărării și Comisia Națională de Heraldică, m. c. Marianei Șlapac i-a fost conferită distincția militară Crucea „Pentru Merit” a Armatei Naționale. Totodată, au fost oferite timbre personalizate emise de Î.S. „Poșta Moldovei” în onoarea dr. hab. Mariana Șlapac.

Acțiunile AȘM de promovare a tinerilor

A continuat campania de promovare a științei în rândul tinerilor, inițiată de AȘM și Academia Tinerilor din Moldova, cu susținerea UNESCO, prin intermediul programului „Promotion and popularization of science and scientific research in pre-university educational institutions of the Republic of Moldova to expand knowledge in the interests of sustainable development”. Aceasta s-a desfășurat pe tot parcursul anului 2025, incluzând o varietate de activități educaționale – prelegeri susținute de cercetători, vizite ghidate în centre de cercetare și laboratoare universitare, precum și organizarea Școlii de vară „Calea spre descoperiri științifice”, desfășurată între 23 și 27 iunie 2025.

30 octombrie. Un grup de elevi de la Liceul „Lucian Blaga” din Telenești au avut ocazia să viziteze Centrul Național de Studiu și Testare a Materialelor de la UTM și Muzeul de anatomie a omului din cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Elevii au fost familiarizați cu aspectele practice ale activității de cercetare.

18 noiembrie. 21 de elevi de la Gimnaziul din Hârtopul Mic, raionul Criuleni, însoțiți de profesoara de chimie și biologie, Diana Balan, au vizitat câteva laboratoare ale Institutului de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor al USM [32]. În Laboratorul de Resurse Genetice Vegetale, cercetătorii științifici Doina Cuțitaru și Victoria Mihăilă, precum și dr. Anatolii Mogilda, au povestit despre inventarierea, colectarea, evaluarea, conservarea și utilizarea durabilă a agrobiodiversității vegetale din Republica Moldova. În Laboratorul de Plante Aromatice și Medicinale, condus de dr. Zinaida Balmuș, cercetătorii Violeta Butnăraș, Ludmila Cotelea, Tamara Jelezneac și Zinaida Vornicu au explicat cum sunt create noi soiuri de plante aromatice și medicinale, adaptate condițiilor de cultivare locale, inclusiv în contextul schimbărilor climatice și al încălzirii globale. În Laboratorul de Genetică Moleculară, elevii, ghidați de dr. Angela Deaghileva și dr. Cristina Grăjdieru, au aflat cum se desfășoară cercetările în domeniul geneticii moleculare în Republica Moldova. Experiența s-a încheiat în Laboratorul de Entomologie și Biocenologie, unde tinerii au putut observa procesele de cercetare și au discutat cu dr. Elena Iordosopol, cercetătorul științific Sergiu Eliseev și cercetătorul stagiar Arcadie Fron.

24 noiembrie. Un grup de 20 de elevi de la Gimnaziul din Cetireni, raionul Ungheni, a vizitat laboratoarele Centrului Național de Studiu și Testare a Materialelor al UTM, fondat de președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu [33]. Ghidați de dr. Tudor Braniște și drd. Cătălin Creciunel, elevii au fost familiarizați cu tehnicile de obținere și caracterizare a nanomaterialelor, au descoperit capacitățile microscopului electronic cu scanare și ale microscopului de forțe atomice. Tinerilor li s-au oferit informații despre microelectronică și procesele care stau la baza fabricării cipurilor, li s-a demonstrat cum funcționează o imprimantă 3D.

Elevi de la Liceul „Lucian Blaga” din Telenești în vizită la UTM, 30 octombrie.

Expozițiile ca modalitate de prezentare a rezultatelor

AȘM a devenit un actant important în procesul de mediatizare și promovare a realizărilor științifice, desfășurând o serie de expoziții ale rezultatelor cercetării, de fotografie, de artă plastică, precum și de carte științifică [34, pp. 10-18].

10 noiembrie. AȘM a organizat Festivalul cercetării și inovării „Știința pentru pace și dezvoltare: creativitate, experiență, perspective”, ajuns la cea de-a patra ediție. În Sala Aurie a AȘM, cercetătorii științifici – atât individual, cât și la nivel instituțional – au prezentat rezultatele cercetărilor obținute în anii 2024–2025, materializate în postere, monografii, materiale video promoționale, alte realizări științifice și inovaționale, precum și confirmări privind valoarea rezultatelor științifice obținute în perioada 2024–2025. Festivalul cercetării a fost deschis de acad. Ion Tighineanu, președintele AȘM, mesaje de salut adresând acad. Svetlana Cojocar, conducătorul Secției de științe exacte și ingineresti, și acad. Eva Gudumac, conducătorul Secției de științe ale vieții. Festivalul cercetării de la AȘM a inclus expoziții interactive cu proiecte inovatoare în domeniul precum biotehnologiile, inteligența artificială și energiile regenerabile, alături de dezbateri despre rolul științei în soluționarea provocărilor globale. La cea de-a patra ediție au participat cercetători științifici de la institute de cercetare, laboratoare de la Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Tehnică a Moldovei, USMF „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, UPS „Ion Creangă” din Chișinău, Academia de Studii Economice din Moldova, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice ș.a., interviurile și opiniile participanților fiind disponibile online [35].

3-5 decembrie. La Centrul Internațional de Expoziții „Moldexpo” a avut loc Expoziția Internațională Specializată „INFOINVENT 2025”, care a revenit în format fizic cu peste 400 de invenții, proiecte inovative și produse creative din Republica Moldova, România și alte țări participante [36]. În deschiderea celei de-a XIX-a ediții, dr. Natalia Mogol, director general adjunct al AGEPI, a subliniat rolul acestei expoziții în promovarea inovației, creativității și colaborării dintre instituțiile naționale și internaționale. Ministrul Culturii, Cristian Jardan, a remarcat importanța creativității în dezvoltarea societății. Președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, în calitate de președinte al juriului, a menționat nivelul înalt al lucrărilor expuse și a reiterat necesitatea sprijinirii și conectării tinerilor cercetători la ecosistemele internaționale de cercetare, referindu-se și la noile provocări aduse de evoluțiile tehnologice rapide, în special de inteligența artificială. Președintele ANACEC, dr. Daniela Elenciuc, a evidențiat importanța colaborării

dintre instituții și comunitatea de cercetători. Directorul general al AGEPI, Eugeniu Rusu, a accentuat rolul INFOINVENT ca pilon central al ecosistemului național de inovare, subliniind că lucrările expuse reflectă maturitatea mediului de cercetare și antreprenorial din Republica Moldova. La 5 decembrie, în cadrul ceremoniei de premiere a laureaților celei de-a XIX-a ediții a Expoziției Internaționale Specializate „INFOINVENT”, președintele juriului, acad. Ion Tighineanu, a înmănat distincțiile AȘM „Cea mai bună creație a tinerilor” (pentru autori din Republica Moldova: Loredana Curiev, Marcela Chistol, Arcadie Fron de la USM [37, p. 247]) și „Best Creation of Youth” (pentru autori de peste hotare: Iulia Bara, Mărioara Mihali, Ioana-Andreea Popa, Maria-Cătălina Rize de la Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca). Premiul Guvernului Republicii Moldova „Inventator remarcabil” a fost decernat dr. în științe ingineresti Oleg Ciobanu (UTM), pentru activitatea prodigioasă în domeniul ingineriei mecanice și mecatronicii. Comisia de experți și juriul expoziției au acordat în total 300 de medalii – 140 de aur, 80 de argint și 80 de bronz –, precum și trofee, cupe, diplome și mențiuni speciale. Expoziția Internațională Specializată „INFOINVENT 2025” a reconfirmat rolul crucial al creativității, cercetării și protecției proprietății intelectuale în dezvoltarea Republicii Moldova.

Interviuri, prezența în mass-media

Prezența membrilor AȘM în mass-media și interesul față de instituția academică au fost remarcabile în ultimul trimestru al anului 2025, fiind explicate în mare parte de numeroasele manifestări științifice și culturale organizate, de vizitele laureaților Premiului Nobel la AȘM, precum și de impactul acțiunilor desfășurate de AȘM.

7 octombrie. Acad. Ion Tighineanu, președintele AȘM, profesorul Hiroshi Amano de la Universitatea Nagoya, Japonia, laureat al Premiului Nobel pentru Fizică (2014), și profesorul James E. Rothman de la Universitatea Yale, SUA, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (2013), au participat la emisiunea „Obiectiv comun” de la TVR Moldova, moderată de Nadia Mihuță [38]. În cadrul emisiunii au fost abordate subiecte precum vizita celor doi savanți de renume în Republica Moldova, eveniment fără precedent pentru țara noastră. Problema tinerilor, susținerea și încurajarea acestora de a alege o carieră în cercetare a fost un alt subiect important al discuțiilor și întrebărilor purtate la AȘM cu tinerii pasionați de știință, care au venit din mai multe localități pentru a participa la prelegerea susținută de prof. Hiroshi Amano, precum și despre șansele unice oferite tinerilor prin această oportunitate de a purta un dialog cu doi laureați ai

Premiului Nobel, două personalități de seamă din domeniul științelor fizice și medicale. Savanții au relatat și din propria experiență despre drumul parcurs în căutarea inovațiilor, oferind tinerilor un plus de motivare pe calea lor. Participanții la dialog au împărtășit și impresiile despre cea de-a VII-a ediție a Conferinței Internaționale în domeniul Nanotehnologiilor și Ingineriei Biomedicale, desfășurată la Chișinău și deschisă în prima jumătate a zilei de 7 octombrie.

25 octombrie. M. c. al AȘM Ion Hadârcă, a fost invitatul Nadiei Mișuță la emisiunea „Portret obiectiv” de la TVR Moldova [39]. Vicepreședintele AȘM, Ion Hadârcă, conducător al Secției de științe sociale, economice, umanistice și arte a AȘM, membru de onoare al Academiei Române, scriitor, traducător, om politic, deputat al Parlamentului Republicii Moldova și vicepreședinte al acestuia, fost senator al României, a relatat despre activitatea sa de-a lungul anilor și importanța ideii românești, subliniind că în „afara ei noi nu existăm”.

1 decembrie. M. c. al AȘM Ion Hadârcă, vicepreședinte al AȘM, a fost invitatul emisiunii „Obiectiv comun” de la TVR Moldova. În cadrul emisiunii s-a discutat despre unitatea românească, podurile culturale dintre Republica Moldova și România, impactul proiectelor culturale comune, precum și despre acordul de parteneriat dintre Academia Română și Academia de Științe a Moldovei [40].

1 decembrie. De Ziua Națională a României, președintele Academiei Române, acad. Ioan-Aurel Pop, membru de onoare al AȘM, a susținut conferința „Marea Unire de la 1918 – «ora astrală» a istoriei naționale” [41], în Sala de spectacole „Laurențiu Hodorog” a Casei de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca.

Sunt de menționat aparițiile în presă cu subiecte esențiale privind perspectivele cercetării în Republica Moldova semnate de acad. Ion Tighineanu [42], precum și interviurile cu acad. Ion Tighineanu [43, p. 2], acad. Ioan-Aurel Pop [44, pp. 14-15], acad. Constantin Găindric [45, pp. 17-18], acad. Demir Dragnev [46, p. 21], m. c. Ion Hadârcă [47] ș.a. La finele anului, redacția publicației „Literatura și Arta” și-a desemnat laureații pentru anul 2025, apreciind contribuțiile membrilor AȘM la categoria „știință” – acad. Ion Tighineanu, acad. Ioan-Aurel Pop, acad. Mihai Cimpoi, m. c. Ion Hadârcă, acad. Gheorghe Duca, acad. Gheorghe Mustea, m. c. Ion Mereuță [48, p. 2].

Totalizarea anului științific

Pentru al cincilea an consecutiv, începând cu 2021, la finele lunii decembrie se organizează evenimentele festive deja tradiționale, dedicate totalizării anului științific, în cadrul cărora sunt prezentate tota-

lurile anului ce se încheie, sunt conferite distincții academice cercetătorilor științifici în semn de apreciere a activității prodigioase și a rezultatelor obținute, fiind astfel celebrată excelența în cercetare.

19 decembrie. A avut loc evenimentul de totalizare a rezultatelor Anului științific 2025, care a reunit membri ai comunității academice, cercetători și cadre didactice. Președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, a relevat că anul 2025 a fost semnificativ pentru comunitatea științifică, marcat de declararea Anului Mihai Eminescu, la inițiativa comună a AȘM și a Academiei Române. Președintele AȘM a evidențiat, de asemenea, consolidarea dimensiunii europene a cercetării din Republica Moldova, cooperarea cu structuri științifice internaționale, susținerea tinerilor cercetători prin organizarea Școlii de vară „Calea spre descoperiri științifice”, dialogurile cu laureați ai Premiului Nobel, precum și constituirea Rețelei Academiiilor din Spațiul Românesc, apreciată drept una dintre realizările majore ale anului 2025. Acad. Ion Tighineanu a dat citire unui mesaj de salut transmis de Dan Perciun, ministrul Educației și Cercetării, în care a fost apreciată contribuția comunității academice la dezvoltarea cercetării științifice, promovarea culturii naționale și consolidarea dialogului dintre știință, educație și societate [49]. Vicepreședintele AȘM, m. c. Ion Hadârcă, a subliniat amploarea manifestărilor științifice, editoriale și culturale dedicate Anului Mihai Eminescu, desfășurate pe parcursul anului, atât în Republica Moldova, cât și peste hotare. Evenimentul festiv a debutat cu un program de colinde și urături, susținut de Ansamblul Cobzarilor de la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, condus de Victor Botnaru, Măestrul în Arte. În semn de recunoștință pentru activitatea desfășurată și pentru contribuțiile semnificative la promovarea valorilor naționale și a patrimoniului cultural românesc la nivel internațional, colectivul a fost distins

Colindători la AȘM – grupul coral format din foști absolvenți ai Centrului de Excelență în Educație Artistică „Ștefan Neaga”, 26 decembrie.

cu diplome de grațitudine, inclusiv în contextul includerii cobzei, la 10 decembrie 2025, în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității (UNESCO.) În cadrul evenimentului a răsunat *Odă lui Eminescu*, care a fost interpretată pentru prima dată la 15 ianuarie 2025, în ședința festivă organizată de către Academia Română și Academia de Științe a Moldovei pentru a celebra Ziua Culturii Naționale și împlinirea a 175 de ani de la nașterea marelui poet Mihai Eminescu. Versiunea audio a *Odeii lui Eminescu*, pe muzica profesorului Constantin Rusnac, Doctor Honoris Causa al AȘM, și versurile scrise de președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, interpretată de cor sub bagheta dirijorului Gabriela Tocari, a fost înregistrată de Orchestra Simfonică a Companiei „Teleradio-Moldova”, al cărei conducător și prim-dirijor este acad. Gheorghe Mustea.

În semn de apreciere a meritelor profesionale, mai mulți cercetători au fost distinși cu medalii, diplome de recunoștință și distincții de onoare pentru contribuția lor la dezvoltarea științei și cercetării din Republica Moldova. Ministrul Sănătății, Emil Ceban, a transmis un mesaj de susținere cercetătorilor, încurajându-i să-și continue activitatea și să contribuie, prin munca lor, la bunăstarea și dezvoltarea societății. Președintele AȘM i-a înmănat m. c. Emil Ceban Medalia „Meritul Științific” clasa a II-a cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la fondarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Doamnei Maria Grapini, europarlamentar, i-a fost conferită Diploma Promotor al valorilor europene, pentru implicarea în susținerea valorilor spirituale și morale la nivel internațional, promovarea parcursului european al Republicii Moldova, organizarea unor manifestări dedicate Anului Mihai Eminescu și colaborarea fructuoasă cu AȘM [50]. Cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la fondarea Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, rectorului dr. Natalia Gașoi i-a fost conferită Placheta „Excelență în Cercetare”. Otiliei Dandara, dr. hab. în pedagogie, prof. univ. și prim-prorector al USM, i-a fost conferită Medalia „Dimitrie Cantemir”. Medalia „Nicolae Milescu Spătarul” a fost conferită dr. în științe fizico-matematice Olga Șikimaka, directorul Institutului de Fizică Aplicată; dr. în științe chimice Pavlina Bouroș; dr. hab. în filosofie Dumitru Căldare; dr. în științe chimice Marina Fonari; dr. în științe fizico-matematice Alexandr Nateprov; dr. în științe biologice Silvia Rotari; dr. hab. în pedagogie Adrian Ghicov. În cadrul evenimentului au fost decernate diplome de excelență cercetătorilor și certificate pentru cei mai activi participanți la activitățile organizate de AȘM, inclusiv la Festivalul cercetării și inovării. Diplome de recunoștință au fost conferite reprezentanților mass-media care, pe parcursul anului 2025, au contribuit la promovarea științei în mass-media.

26 și 29 decembrie. Spiritul sărbătorilor de iarnă a fost adus la AȘM de grupul coral format din foști absolvenți ai Centrului de Excelență în Educație Artistică „Ștefan Neaga” și, în prezent, studenți ai academiiilor de muzică din Chișinău, Cluj și București. Sălile AȘM s-au umplut de colinde, emoție și de spiritul Crăciunului, aduse cu sinceritate și căldură de corul de copii al bisericii „Sfânta Cuvioasa Parascheva de la Iași”, care activează în satul Rătuș, raionul Criuleni.

Finalizând Jurnalul academic ce reflectă evenimentele din ultimul trimestru al anului 2025, se cuvine să amintim că în contextul împlinirii a 175 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, simbol al literaturii naționale și universale, Academia Română și Academia de Științe a Moldovei au venit cu inițiativa ca anul 2025 să fie declarat Anul Mihai Eminescu, acțiune susținută de Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova. La 15 ianuarie 2025, de Ziua Culturii Naționale, a fost dat start Anului Mihai Eminescu concomitent la București, Chișinău și Bruxelles. Un bilanț al acestui an a fost realizat de acad. Mihai Cimpoi, care a menționat că „Anul 2025, declarat Anul Mihai Eminescu la inițiativa Academiei Române și a Academiei de Științe a Moldovei, se înscrie deja în istorie ca un reper de referință pentru cultura și spiritualitatea românească. În contextul aniversării a 175 de ani de la nașterea marelui poet național, pe parcursul acestui an au fost organizate numeroase manifestări științifice și culturale, menite să valorifice creația eminesciană și să reafirme actualitatea mesajului său în contemporaneitate.” [51].

BIBLIOGRAFIE

1. Condraticova, Liliana. Audierea publică a rezultatelor implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării – o atribuție fundamentală a Academiei de Științe a Moldovei, în: *Akademios*, 2021, nr. 4(63), 9-24.
2. Condraticova, Liliana. Audierea publică a rezultatelor obținute în anul 2025 în cadrul proiectelor științifice, <https://asm.md/audierea-publica-rezultatelor-obtinate-anul-2025-cadrul-proiectelor-stiintifice> (consultat: 29.12.2025).
3. Bumbu, Cristina. Magnifica armonie a muzicii de excepție, în: *Literatura și Arta*, nr. 41(4178) din 9 octombrie 2025, p. 2.
4. Condraticova, Liliana. Academia de Științe a participat la lucrările Conferinței Internaționale „Economic Growth in the Face of Global Challenges: Strategies for Sustainable Growth, Demographic Resilience, and Social Equity”, <https://asm.md/academia-de-stiinte-participat-la-lucrari-le-conferintei-internationale-economic-growth-face-global> (consultat: 27.10.2025).
5. Bumbu, Cristina. Inelul cuantic: un obiect și un domeniu unic pentru paradigma mecanicii cuantice și fizica topologică, <https://asm.md/inelul-cuantic-un-obiect-si-un-dome>

niu-unic-pentru-paradigma-mecanicii-cuantice-si-fizica (consultat: 27.10.2025).

6. Fomin, V. (editor). *Physics of Quantum Rings*, Springer, 2025, <https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=rm&ogbl#inbox> (consultat: 27.10.2025).

7. Bumbu, Cristina. Masă rotundă dedicată celei de-a XXXIV-a ediții a Festivalului Internațional „Zilele Muzicii Noi” – o retrospectivă a succesului și inovației în muzica contemporană, <https://asm.md/masa-rotunda-dedicata-celei-de-xxxiv-editii-festivalului-international-zilele-muzicii-noi-o> (consultat: 29.11.2025).

8. Bumbu, Cristina. Conferință științifică: Regina Maria a României – 150 de ani de la naștere. Un destin întruchipat în devotament, responsabilitate și atitudine, <https://asm.md/conferinta-stiintifica-regina-maria-romaniei-150-de-ani-de-la-nastere-un-destin-intruchipat> (consultat: 29.11.2025).

9. Condraticova, Liliana. Problemele cercetării, restaurării și conservării patrimoniului imobil în atenția specialiștilor, <https://asm.md/problemele-cercetarii-restaurarii-si-conservarii-patrimoniului-imobil-atenția-specialistilor> (consultat: 27.11.2025).

10. Bumbu, Cristina. Colaborarea multidisciplinară între instituțiile academice din România și Republica Moldova se consolidează prin crearea Rețelei Academiiilor din Spațiul Românesc, <https://asm.md/colaborarea-multidisciplinara-intre-institutiile-academice-din-romania-si-r-moldova-se-consolideaza> (consultat: 27.11.2025).

11. Bumbu, Cristina. Academia de Științe a celebrat Ziua Internațională a Științei pentru Pace și Dezvoltare, <https://asm.md/academia-de-stiinte-celebrat-ziua-internationala-stiintei-pentru-pace-si-dezvoltare> (consultat: 27.11.2025).

12. Conferință științifică internațională în domeniul chirurgiei pediatrice în memoria academicienei Nataliei Gheorghiu, <https://www.usmf.md/ro/noutati/conferinta-stiintifica-internationala-domeniul-chirurgiei-pediatrice-memoria-academicienei> (consultat: 29.12.2025).

13. În apărarea Institutului Național al Patrimoniului, <https://asm.md/scrisoare-de-sustinere> (consultat: 29.12.2025).

14. Acad. Ioan-Aurel Pop: Limba fără gramatică și literatura fără tratarea sa în timp își pierd esența, <https://basilica.ro/acad-ioan-aurel-pop-limba-fara-gramatica-literatura-fara-tratarea-in-timp-pierd-esenta/> (consultat: 29.12.2025).

15. Academia – forța spirituală a unității și identității românilor, <https://asm.md/index.php/academia-forta-spirituala-unitatii-si-identitatii-romanilor>; https://acad.ro/institutia/comunicatePV/2025/06_DeclaratieAcademii.html (consultat: 29.12.2025).

16. Condraticova, Liliana. Gala Academiei de Științe Juridice din România – performanță și apreciere, <https://asm.md/gala-academiei-de-stiinte-juridice-din-romania-performanta-si-apreciere> (consultat: 29.11.2025).

17. Cușnir, V. De la o știință a dreptului și două legislații, la un drept și o legislație unitară. DISCURS_Cușnir_Ac_Șt_Jurid_14.11.2025_red_01.pdf (consultat 29.11.2025).

18. Condraticova, Liliana. Excelența în cercetare este apreciată de către ANACEC, [ta-cercetare-este-apreciata-de-catre-anacec \(consultat: 29.12.2025\).](https://asm.md/excelen-</p>
</div>
<div data-bbox=)

19. Braniște, T. AȘM organizează o întâlnire cu prof. James Rothman, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină, și prof. Joy Hirsch de la Universitatea Yale, SUA, <https://asm.md/asm-organizeaza-o-intalnire-cu-prof-james-rothman-laureat-al-premiului-nobel-pentru-medicina-si>; În dialog: Ion Tighineanu și James Rothman, <https://asm.md/dialog-ion-tighineanu-si-james-rothman>; Tighineanu, Ion. Vizita a doi laureați Nobel la Chișinău în săptămâna decernării Premiilor Nobel, <https://asm.md/vizita-doi-laureati-nobel-la-chisinau-saptamana-decernarii-premiilor-nobel> (consultat: 29.10.2025).

20. Rotaru, Tatiana. Laureați Nobel la Chișinău în vizită la viitorii savanți, în: *Literatura și Arta*, nr. 37 (4174) din 11 septembrie 2025; Bumbu, Cristina. Elevii și studenții din Republica Moldova vor interacționa față-în-față cu doi Laureați ai Premiului Nobel: prof. Hiroshi Amano din Japonia și prof. James Rothman din SUA. În: *Făclia*, nr. 33(3957) din 12 septembrie 2025.

21. Vasilache, Inga. Ședința comună a Prezidiului AȘM cu participarea laureaților Premiului Nobel – apelul comun pentru susținerea științei și educației, <https://asm.md/sedinta-comuna-prezidiului-asm-cu-participarea-laureatilor-premiului-nobel-apelul-comun-pentru> (consultat: 29.10.2025).

22. Adresarea comună a membrilor Prezidiului Academiei de Științe a Moldovei și a laureaților Premiului Nobel prof. Hiroshi Amano (în *Fizică*, 2014) și prof. James E. Rothman (în *Medicină*, 2013), în: *Literatura și Arta*, nr. 42(4179) din 16 octombrie 2025, p. 2.

23. Bumbu, Cristina. Prof. James Rothman, laureat al Premiului Nobel, dezvăluie cum progresul științific a schimbat radical durata și calitatea vieții umane, <https://asm.md/prof-james-rothman-laureat-al-premiului-nobel-dezvaluie-cum-progresul-stiintific-schimbat-radical> (consultat: 29.10.2025).

24. James Rothman – laureat al Premiului Nobel pentru medicină, în vizită la Telenești, <https://telenesti.md/2025/10/13/james-rothman-laureat-al-premiului-nobel-pentru-medicina-in-vizita-la-telenesti/> (consultat: 29.10.2025).

25. Braniște, T. Președintele AȘM, acad. Ion Tighineanu, a participat la reuniunea trimestrială a Consiliului Științific Internațional, <https://asm.md/presedintele-asm-acad-ion-tighineanu-participat-la-reuniunea-trimestriala-consiliului-stiintific-0> (consultat: 29.12.2025).

26. Condraticova, Liliana. 85 de ani de excelență în educație și cercetare marcați de UPS „Ion Creangă”, <https://asm.md/85-de-ani-de-excelenta-educatie-si-cercetare-marcati-de-ups-ion-creanga> (consultat: 27.11.2025).

27. Condraticova, Liliana. Academia de Științe a Moldovei a participat la festivitatea de 80 de ani de la fondarea Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, <https://asm.md/academia-de-stiinte-moldovei-participat-la-festivitatea-de-80-de-ani-de-la-fondarea-universitatii> (consultat: 27.11.2025).

28. Condraticova, Liliana. Omagiu academicianului Mitrofan Cioban, <https://asm.md/omagiu-academicianului-mitrofan-cioban> (consultat: 27.11.2025).

29. Braniște, T. Academia de Științe a Moldovei, prezentă la Festivitățile Bicentenarului Academiei de Științe a Ungariei, <https://asm.md/academia-de-stiinte-moldovei-prezenta-la-festivitatile-bicentenarului-academiei-de-stiinte-ungariei> (consultat: 29.12.2025).
30. Condraticova, Liliana. Un document de identitate al mănăstirii – a fost lansată monografia Mănăstirii Suruceni de acad. Andrei Eșanu și dr. Valentina Eșanu, <https://asm.md/un-document-de-identitate-al-manastirii-fost-lansata-monografia-manastirii-suruceni-de-acad-andrei> (consultat: 25.11.2025).
31. Bumbu, Cristina. AȘM a găzduit lansarea monografiei „Cetatea Chilia. Aspecte istorico-arhitecturale”, semnată de Mariana Șlapac, o lucrare de temelie pentru studiul fortificațiilor medievale, <https://asm.md/asm-gazduit-lansarea-monografiei-cetatea-chilia-aspecte-istorico-arhitecturale-semnata-de-mariana> (consultat: 29.12.2025).
32. Bumbu, Cristina. Despre știință, altfel: un grup de elevi din satul Hârtopul-Mic, raionul Criuleni, a vizitat laboratoarele Institutului de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, <https://asm.md/despre-stiinta-altfel-un-grup-de-elevi-din-satul-hartopul-mic-raionul-criuleni-vizitat> (consultat: 29.12.2025).
33. Bumbu, Cristina. AȘM aduce știința mai aproape de tineri: 20 de elevi de la Gimnaziul din Cetireni, raionul Ungheni, au vizitat laboratoarele Centrului Național de Studiu și Testare a Materialelor, <https://asm.md/asm-aduce-stiinta-mai-aproape-de-tineri-20-de-elevi-de-la-gimnaziul-din-cetireni-raionul-ungheni-au> (consultat: 29.12.2025).
34. Condraticova, Liliana. Managementul expozițional ca parte a managementului academic: sinteza unei experiențe, în: *Akademios*, 2022, nr. 4(67), 10-18.
35. Festivalul cercetării și inovării: Știința pentru pace și dezvoltare la AȘM, <https://www.youtube.com/watch?v=ltbvTpsr2cw> (consultat 29.11.2025).
36. Bumbu, Cristina. Expoziția Internațională Specializată „INFOINVENT 2025” a revenit în format fizic cu peste 400 de invenții, proiecte inovative și produse creative, <https://asm.md/expozitia-internationala-specializata-infoinvent-2025-revenit-format-fizic-cu-peste-400-de-inventii> (consultat: 29.12.2025).
37. Eco-farming for innovative protection of new walnut varieties: harnessing methodologies and technologies / The achievements of youth in „Eco-farming for innovative protection of new walnut varieties: harnessing methodologies and technologies”, <https://infoinvent.md/assets/files/catalog/catalog-2025.pdf>, p. 247 (consultat: 29.12.2025).
38. Condraticova, Liliana. Știința – angajamentul Republicii Moldova pentru inovare și progres, <https://asm.md/stiinta-angajamentul-republicii-moldova-pentru-inovare-si-progres> (consultat: 29.12.2025).
39. „Contează ideea românească, în afara ei noi nu existăm” – m. c. al AȘM Ion Hadârcă, <https://asm.md/conteaza-ideea-romaneasca-inafara-ei-noi-nu-existam-mem-cor-al-asm-ion-hadarc> (consultat: 29.12.2025).
40. Condraticova, Liliana. Ziua Națională a României – ecouri în mass-media, <https://asm.md/ziua-nationala-romaniei-ecouri-mass-media> (consulta:t 27.12.2025).
41. Pop, I.-A. Ora astrală a românilor (făurirea Țării întregite prin mărturii), https://acad.ro/institutia/comunicateStiriMembri/2025/img/33/Ioan-Aurel%20POP_Unirea%20astrala,%20Ziua%20Nationala%202025.pdf (consultat: 27.12.2025).
42. Tighineanu, I. Emițătorii de lumină, în: *Literatura și Arta*, nr. 40(4177) din 2 octombrie 2025, p. 1; Tighineanu, I. Rolul cercetărilor în lumea modernă, în: *Literatura și Arta*, nr. 47(4184) din 20 noiembrie 2025, p. 2; Tighineanu, I. An favorabil în cercetările științei, în: *Literatura și Arta*, nr. 51(4188) din 18 decembrie 2025, p. 1; Tighineanu, I. Știința – temelia continuității și a speranței, în: *Literatura și Arta*, nr. 52(4189) din 25 decembrie 2025, p. 1; Tighineanu, I. Academicianul Mihai Cimpoi – Om al Cetății și conștiință a culturii române, în: *Săptămâna*, 26 decembrie 2025.
43. Fenomenul cercetării în plină ascensiune. Interviu cu acad. Ion Tighineanu realizat de Raia Rogac, în: *Literatura și Arta*, nr. 49(4186) din 4 decembrie 2025, p. 2.
44. De vorbă cu academicianul Ioan-Aurel Pop. Interviu realizat de Raia Rogac, în: *Curtea de la Argeș. Anul XVI*, nr. 12 (181), decembrie 2025, 14-15.
45. De vorbă cu academicianul Constantin Gaindic. Interviu realizat de Raia Rogac, în: *Curtea de la Argeș. Anul XVI*, nr. 11 (180), noiembrie 2025, 17-18.
46. Ețco, Diana. Omagiu acad. Demir Dragnev, în: *Curtea de la Argeș. Anul XVI*, nr. 11 (180), noiembrie 2025, p. 21.
47. Hadârcă, I. Mater Totius Romaniae (Regina Maria – 150), în: *Literatura și Arta*, nr. 44(4181) din 30 octombrie 2025, p. 1; Hadârcă, I. Veșnicul An Eminescu, în: *Literatura și Arta*, nr. 52(4189) din 25 decembrie 2025, p. 2; Hadârcă I. Regina de patrimoniu, în: *Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine. Suplemt al revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique”* (Iași, România). Vol. 9. Editor Liliana Condraticova. Iași-Chișinău, 2025, 31-32.
48. Laureții săptămânalului *Literatura și Arta* pe anul 2025, în: *Literatura și Arta*, nr. 52(4189) din 25 decembrie 2025, p. 2.
49. Bumbu, Cristina. Academia de Științe a Moldovei a făcut totalul rezultatelor Anului științific 2025, <https://asm.md/academia-de-stiinte-moldovei-facut-totalul-rezultatelor-anului-stiintific-2025> (consultat: 29.12.2025).
50. Academia de Științe a Republicii Moldova i-a decernat eurodeputatului Maria Grapini, Diploma Promotor al Valorilor Europene, <https://cronicaromana.net/2025/12/13/academia-de-stiinte-a-republicii-moldova-i-a-decernat-eurodeputatului-maria-grapini-diploma-promotor-al-valorilor-europene-acest-semn-de-recunoastere-ma-responsabilizeaza/> (consultat: 29.12.2025).
51. Cimpoi, M. Odă lui Eminescu – simbol veritabil al Anului Mihai Eminescu, <https://asm.md/oda-lui-eminescu-simbol-veritabil-al-anului-mihai-eminescu> (consultat: 29.12.2025).